

FOR ANNIE

Av Gunnar Ekelöf

I dessa tider då döden har bråttom är det nästan som om den enes död utplånade den andres. Och propagandan bygger på det. Den ena händelsen dödar den andra i tidningarnas spalter. Den ena deklARATIONEN eller försäkringen dödar den andra. Man borde protestera genom att minnas det som är av värde, det som dött en icke alldeles meningslös död, även om det sker »post festum» eller om det förefaller att vara inaktuellt — sådant skall och bör alltid ta tid att få syn på och få perspektiv på.

Jag kom för en tid sen att bläddra i en Oxford Anthology och stannade vid Poes »For Annie», som jag inte hade återsett på länge, kanske inte på inemot tio år. Den påminde mig plötsligt om Karin Boye:

THANK Heaven! the crisis —
The danger is past,
And the lingering illness
Is over at last —
And the fever called 'Living'
Is conquer'd at last.

Sadly, I know
I am shorn of my strength,
And no muscle I move
As I lie at full length:
But no matter — I feel
I am better at length.

And I rest so comedly
Now in my bed
That any beholder
Might fancy me dead —
Might start at beholding me,
Thinking me dead.

Den påminde mig om en kväll i en Clarté-krets för omkring tio år sen, då samtalet föll på Poe och höll sig där en god stund eftersom meningarna divergerade. Det är mycket möjligt att Huxley företräder en stark engelsk opinion när han särskilt vänder sig mot det romaneska och skruvade i Poes språk och attityd. Vi hade väl också allesammans mer eller mindre hunnit förbi spökstämningen i »The Raven». Men när det gällde att bland de andra dikterna välja någon eller några som för oss kunde motivera det rykte Poe trots alla smakdomare behållit, kunde vi inte enas om något stycke, utan var och en hade sitt eget, av de andra förkastade förslag. Jag minns inte mycket nu av de synpunkter som framfördes, men jag minns att jag själv var fascinerad av naturmystiken i »The Sleeper». Och jag minns att Karin Boye som den enda, för henne helt acceptabla dikten valde

»For Annie», ett val som då föreföll mig obegripligt.

Jag skulle aldrig ha snubblat på tanken att nämna deras namn i samma andedrag om jag inte kommit att läsa den där dikten och råkat tänka på den där kvällen. Det är sådana spratt som livet spelar en. Man förstår så lätt allting — efteråt. Man blir så lätt efterklok. På det hela taget är det två ojämförbara skaldar. Den enes självuppgivelse var långt mera ödesmärkt och — kanske — mindre stridbar än den andras. Trots detta slog mig — när jag läst de tre första verserna — en likhet i upplevelse och, fränsett de poeska upprepningarna, även en formell likhet som förde tanken till Karin Boyes sista dikter, särskilt till dem som man sett här och var i pressen. Hur olika de bådas öden och problem än må ha gestaltat sig, har de, som alla svåra problem och alla stränga öden, slutligen tvingat bådas tankar fram till en och samma punkt, uppgivelse var långt mera ödesmärkt och — kanske — mindre stridbar än den andras. Trots detta slog mig — när jag läst de tre första verserna — en likhet i upplevelse och, fränsett de poeska upprepningarna, även en formell likhet som förde tanken till Karin Boyes sista dikter, särskilt till dem som man sett här och var i pressen. Hur olika de bådas öden och problem än må ha gestaltat sig, har de, som alla svåra problem och alla stränga öden, slutligen tvingat bådas tankar fram till en och samma punkt. För människor som lider av en djup och varaktig inre söndring står till slut accepterandet som det högsta och enda eftersträvarsvärda, och det slutgiltiga accepterandet bär dödens drag. De längtar efter en stund då de helt och utan förbehåll får och kan ge sig.

Då, när det är värst och inget hjälper brister som i jubel trädets knoppar, då, när ingen rädsla längre håller, faller i ett glitter kvistens droppar, glömmar att de skrämdes av det nya, glömmar att de ångslades för färden — känner en sekund sin största trygghet, vilar i den tillit som skapar världen.

För dem är döden infödd utan ett produktivt gott och en motsvarighet till skapelseögonblicket. I den poeska dikten är han som ligger där i bädden inte heller död, utan den som får se honom skulle kunna tro att han var det. För Karin Boye är döden att »klamra sig vid kvisten». Det är det helhjärtade steget bort från det alltför vissa ut i

det ovissa, det ångestbefriade fallandet som betyder liv och nya möjligheter. I beredskapen inför den sista eventualiteten ligger fröet till den »tillit som skapar världen» och skapar den ny. Det är den »stora förödmjukelse» som blir till en fullständig återupprättelse.

Denna rent och konfessionslösa religiösa upplevelse, som genomgår många av de sista dikterna — och för den delen också många av de tidigare — står för mig som det väsentliga i hennes litterära testamente. Ty det är för henne aldrig fråga om den kristna påbyggnad av denna primärt mänskliga syn, som innebär återupprättelse efter döden. Därför kan sådana dikter inte heller betecknas som dödsdikter. De är lika mycket livsdikter. Livets slutpunkt är i sig själv en återupprättelse. Den är fröet till nytt liv — inte på andra sidan utan redan på denna. Man när den, man ställs inför ultimativa fakta, man tvingas välja mellan döden själv och ett liv på dödens villkor och man tvingas — och kan — acceptera, ty då först är accepterandet naturligt. Och livet börjar på nytt. Nästan alltid. Ty att Karin Boye i ett av dessa kritiska ögonblick för tidigt tog steget helt över gränsen bör väl betecknas som en olyckshändelse snarare än som en följd av hennes strävan att tränga ner till den urgrund där det inte finns ont eller gott, inte lycka och olycka, bara liv och död.

Jag började stava när min vilja föddes, och slutar stava, när min vilja upphört. Ursprungens hemlighet förvarar vi intill döden.

Inte genom döden, snarare genom att ständigt ha framför oss den bok där dess trycksvårta ingått en oupplöslig förening med det vita papperet, genom att skjuta undan alla döds- och livsbagatellerna och -lögnerna och ställa oss på den valplats där död och liv står jämspelta, med gammaldags blanka vapen. Det övriga är periferi, mer eller mindre. Ty det är inte bara livet som förskansar sig i tillfälligheter, även döden gör det — någonting som vi fått uppleva under dessa år. Men i medelpunkten är de jämspelta och det är där man kan lära sig någonting om dem.

Så blir Karin Boye en av de fallna pionjärerna i den armé som en fritt frågande och fritt prövande mänsklighet alltid måste hålla stående mot det demoniskt ovissa. Det är inte en armé som försvarar gränserna utan en armé som försvarar medelpunkten.

Sedan finns det många andra sätt att se tillbaka på hennes författargärning och på hennes livsöde. Men denna förefaller mig just nu vara den väsentliga.